

Over lakmoesproeven en wanprestatie-indicatoren

Cees Renckens

Wilt u op eenvoudige en betrouwbare wijze vaststellen of een stof zuur of basisch is, dan staat u daartoe lakmoespapier ter beschikking: kleurt het papier rood dan is uw stof zuur, wordt hij blauw dan is hij basisch. Wat zou het handig zijn om op dergelijke simpele wijze ook de kwaliteit van medische hulp te kunnen beoordelen en te kunnen toetsen of we met een serieuze wetenschapper of met een warhoofd te maken hebben.

Dat laatste probleem doet zich af en toe voor, want in de frontlinie van de wetenschap heerst per definitie onzekerheid, maar soms is een theorie of bevinding zo onwaarschijnlijk dat de behoefte ontstaat aan een snelle test. De erkende medisch wetenschappelijke verenigingen kennen reeds lang het systeem van visitaties door vakgenoten en daarbij wordt vaak een aantal items als 'indicator' gebruikt. Ze liggen voor de hand: sterfte na operaties, complicaties, klachten en incidenten, gevolgd nascholing, verslaglegging, aantal opnames c.q. ingrepen per nieuwe polikliniekpatiënten et cetera. Zeer nuttig, maar erg ingewikkeld en slechts te beoordelen door ingewijden.

Het moet mogelijk zijn om warhoofden op eenvoudiger wijze te identificeren en W.F. Hermans heeft er eens een aardig voorbeeld van gegeven. Nadat hij in oktober 1977 al een mooie aanval op de postmoderne filosoof Paul Feyerabend had gepubliceerd in *NRC-Handelsblad* onder de titel 'De pet van Paul Feyerabend', deed hij dat dunnetjes over in september 1978. Dat stuk, te vinden in de bundel *Klaas kwam niet* (Bezige Bij, 1983, p. 236 e.v.), schreef hij naar aanleiding van een radio-interview dat toen op de BRT werd uitgezonden en waarin Frans Boenders de beroemde filosoof ondervroeg. De inleidende woorden van Hermans zijn te mooi om niet even te citeren: 'Paul Feyerabend is de hofnar onder de wetenschapsfilosofen. Van Duitsen bloede, voor het plezier van Hitler oorlogsinvalide geworden, is hij ten slotte als professor in Amerika gaan optreden met een zwaar Duits accent. Zoals je een Italiaan als schoorsteenveger hebben moet, zo moet je een Duitser laten komen als professor in de filosofie. (...) Feyerabend heeft van alles gedaan en gestudeerd: sterrenkunde, theater, stemtechniek, opera, noem maar op. Hij vindt dat de moderne wetenschappelijke methoden niet deugen.' En hoe bewees Feyerabend dat dan? Hermans: 'Zie

bladzijde 67. Op een dag bleek hij wel vijftig kilo afgevallen. Naar de dokter. Die kon 'niets vinden'. Toen naar de acupuncturist en ... pats! Professor Paul was beter. Kortom, oudewijvenpraatjes zoals je ze bij elke autobushalte kunt afluisteren als de bus een beetje te lang weg blijft.' Einde citaat. Prima methode dus, gesanctioneerd door de grote Hermans: iemand die denkt dat hij door acupunctuur wordt genezen is natuurlijk gek.

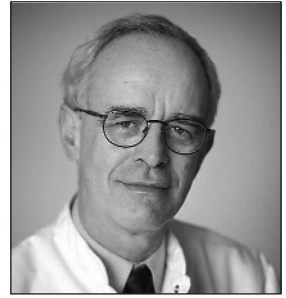
Ik heb die methode zelf ook eens toegepast in het geval van de Britse bioloog Rupert Sheldrake, die in ons land bekendheid verwierf met een optreden in de mooie serie over denkers die Wim Kayzer in 1993 voor de VPRO-televisie interviewde, onder de titel *Een schitterend ongeluk*. Deze in Cambridge opgeleide bioloog met talrijke publicaties in de serieuze wetenschappelijke literatuur verwijderde zich medio jaren '90 van de gewone wetenschap en kwam met zijn boek *Seven Experiments That Could Change the World* (1994), later gevolgd door zijn *Dogs that Know When Their Owners are Coming Home* (1999) en *The Sense of Being Stared At*, een gevoel dat velen herkennen. Sheldrake, die eruit ziet zoals veel Engelse geleerden en die precies weet hoe hij voor een wetenschappelijke getraind en kritisch gehoor zijn verhaal moet houden, was spreker op het congres van Europese sceptici in Brussel in 2006 en hij toonde daar met fraaie statistiek en overtuigende P-waarden en *confidence-intervals* aan dat hij experimenteel had bewezen dat honden langs paranormale weg weten wanneer hun baasje de reis naar huis aanvaardt. En op dezelfde wijze zou hij hebben aangetoond dat mensen vaak correct raden wie hen opbelt als de telefoon rinkelt en dat mensen goed kunnen voelen dat er naar hen gekeken wordt. Ik geloofde er niets van, maar besloot de methode-Hermans te volgen en zijn betrouwbaarheid met een beslissende vraag te testen. In paranormale fenomenen geloven is tot daar aan toe, maar als hij dan ook

nog zou geloven in de mogelijkheid van contact met overledenen of in telekinese (het laten bewegen van voorwerpen door gedachtekracht) dan schreef ik hem verder af. Ik vroeg hem daarnaar en u raadt de afloop: Sheldrake ging bloedserius in op de wetenschappelijke gegevens over beide sprookjesitems en ik wist genoeg. Die man hoeven we niet meer serieus te nemen.

Een vergelijkbaar probleem kon ik recent oplossen langs dezelfde weg. En deze kandidaat maakte het me wel erg gemakkelijk, want hij liep in een paginagroot interview met *de Volkskrant* geheel leeg. Ik had hem in 2002 opgenomen in een kwartet gemankeerde profeten met een 'premorbidie kwakzalverspersoonlijkheid'. Het werd mij niet in dank afgenomen en ik ontving van de man, die net zo trots was op zijn publicatie in *The Lancet* (2001), een verwijtende brief vol gekwetste trots. Maar de wartaal, die deze Arnhemse cardioloog ten beste gaf, liet mij destijds geen andere mogelijkheid dan hem als wegbereider voor veel paranormaal bijgeloof te zien. Pim van Lommel (1943), want over hem gaat het, is inmiddels met pensioen en het onderwerp van de bijnadoodervaring (BDE) heeft hem niet meer losgelaten. Van Lommel gelooft in een bewustzijn los van hersenfunctie en daarmee ook in uitredingen en voortbestaan na de dood. Onze hersenen functioneren als een soort radio die een deel van het non-lokale bewustzijn opvangt. Dat proces begint op het moment van de conceptie, dus Van Lommel is ook tegen abortus.

Hetzelfde geldt voor euthanasie (want de dood duurt wel drie dagen, eerder is het leven niet uit het lichaam verdwenen) en orgaantransplantatie: Van Lommel is ertegen. Binnenkort komt er een nieuw boek van hem uit en in *de Volkskrant* van 10 november beweert de gevierde cardioloog dat hij maar weinig scepsis ontmoet. Sommigen spelen helaas wel op de man. Zijn doel is echter meer begrip te kweken voor

Pim van Lommel

mensen met een BDE, want hij kent gevallen van dergelijken die op een gesloten psychiatrische afdeling zitten, omdat ze bleven praten over hun BDE. Verzet tegen zijn ideeën berust volgens hem op angst voor ondermijning van het dominante materialistische paradigma van de wetenschap. Raak! De term 'paradigma' valt en klaar is Kees. Hiermee reikte Van Lommel ons ongevraagd het eerste stukje lakmoes aan: mijn theorie is niet te bewijzen, maar ik heb dan ook een ander paradigma. Het argument waarmee veel pseudo-wetenschap zich sinds de boeken van Kuhn trachten te immuniseren tegen kritiek. Later verklaart Van Lommel zich nader, maar voor ons oordeel hebben wij het al niet meer nodig: 'Ik vind het boeddhisme prachtig, net als het soefisme, het esoterisch christendom, de antroposofie. Plato vind ik ook prachtig.' De zoon van een atheïstische vader stijgt nu steeds verder op, bedwelmd door een zoektocht naar hoger honing, en is vast overtuigd na de dood voort te zullen leven. In de wereldliteratuur wordt immers al sinds duizenden jaren niets anders beweerd.

Mijn conclusie staat vast: mensen die in contact met overledenen geloven of zich beroepen op paradigma's behoeven niet meer serieus genomen te worden. Voor voorbeelden van het tegendeel houd ik mij aanbevolen. En bedenk nu zelf meer van deze handige wanprestatie-indicatoren! ●